

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Development Of Instructional Leadership Indicators For Primary School Principals In The 21st Century Under The Office Of The Basic Education Commission In Northeast Region

กิตติชัย โคจน์¹ สมคิด สร้อยน้ำ² และมันทนา อินทุสมิต³

Kittichai Ko-ngan¹, Somkid Soinam² and Manthana Intusamit³

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี^{1,2,3}

Educational Administration, Faculty of Graduate Studies, Udon Thani Rajabhat University^{1,2,3}

Corresponding author, E-mail : kittichai503@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสังเคราะห์เอกสาร และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน แล้วนำผลการสัมภาษณ์มาจัดระเบียบข้อมูลพรรณนาหรือแสดงข้อมูล สรุปและตีความประเด็น จากนั้นทำการสังเคราะห์ เป็นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 25 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ 124 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย คือ การบริหาร หลักสูตร การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการวัดและประเมินผล และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 19 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านการพัฒนา ครูผู้มืออาชีพ มีจำนวน 4 องค์ประกอบย่อย คือ การพัฒนาสมรรถนะครู การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การสอนงาน และการสร้าง แรงบันดาลใจ และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 23 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีจำนวน 5 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ภารกิจของ สถานศึกษา การกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา การรับผิดชอบและการตัดสินใจ การบริหารทรัพยากรทางวิชาการ และการพัฒนา ตนเอง และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 22 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการทำงานเป็นทีม มีจำนวน 5 องค์ประกอบย่อย คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ การสื่อสาร การสร้างบรรยากาศการทำงาน และการเสริมแรงและมีตัวบ่งชี้ จำนวน 25 ตัวบ่งชี้ 5) ด้าน การพัฒนานวัตกรรมทางวิชาการ มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อยคือ การผลิตนวัตกรรมการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางวิชาการ และ การจัดการความรู้ และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 15 ตัวบ่งชี้และ 6) ด้านการพัฒนากระบวนการคิด มีจำนวน 5 องค์ประกอบย่อยคือ การคิด สร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงระบบ และการคิดตั้งคำถาม และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 20 ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ : ตัวบ่งชี้; ภาวะผู้นำทางวิชาการ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ABSTRACT

This study was aimed to develop the instructional leadership indicators for primary school principals in the 21st century under the office of the basic education commission in Northeast region by documentary synthesising and interviewing of with 9 experts were applied for data organizing data displaying conclusion and interpretation, then synthesized the data for the instructional leadership indicators for primary school principals in the 21st century under the office of the basic education commission in Northeast region. The findings were found as follows:

The results of the indicator formation and development were found that the instructional leadership indicators for primary school principals in the 21st century under the office of the basic education commission in Northeast region were classified into 6 core factors, 25 sub factors and 124 indicators were summarized as follows: 1) Curriculum and learning development with 3 sub factors; (1) Curriculum management (2) Promoting of learning in the 21st century and (3) Measurement and evaluation and 23 indicators 2) Professional teacher development with 4 sub factors; (1) The development of teacher competencies (2) Professional Learning community (3) Coaching and (4) Inspiration and 24 indicators 3) Vision with 5 sub factors; (1) Mission analysis of schools (2) The targeting of schools (3) The responsibility and decision-making (4) Instructional resource management and (5) Personal development and 31 indicators 4) Teamwork with 5 sub factors; (1) Participatory management (2) Situational adaptation (3) Communication (4) Creating of work environment and (5) Reinforcement and 31 indicators 5) Instructional innovation development with 3 sub factors; (1) Manufacturing of Innovation (2) Using of instructional innovation and technology and (3) Knowledge management and 21 indicators and 6) Thinking process development with 5 sub factors; (1) Creative thinking (2) Critical thinking (3) Analytical thinking (4) System thinking and (5) Questioned thinking and 26 indicators.

Keywords : Indicator ; Instructional leadership ; The office of the basic education commission

บทนำ

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นและสำคัญต่อการยกระดับความเป็นมนุษย์หรือเพิ่มสมรรถนะด้านต่างๆ ให้เต็มตามศักยภาพของตัวเอง [1] โดยที่ในศตวรรษที่ 21 นั้น สมรรถนะที่ต้องการเป็นพิเศษของผู้บริหารทางการศึกษา คือ ภาวะผู้นำทางวิชาการเพราะผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการนั้นจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพแก่ครูและนักเรียน [2,3] นอกจากนี้ ในปัจจุบันเป็นโลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่แต่ละประเทศจะต้องเรียนรู้และปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและต้องเตรียมพร้อมที่

จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ [4] โดยปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าวก็คือการเตรียมตัวของผู้นำทางการศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการ [5] ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาครูและนักเรียนให้มีคุณภาพ [6] ซึ่งครูและนักเรียนมีคุณภาพย่อมส่งผลให้องค์กร สังคม และประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ [7] นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาที่ได้สรุปสาเหตุของความล้มเหลวของการศึกษาในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (2552-2561) ว่าไม่ได้เกิดจากการขาดแคลนทรัพยากรทางการบริหารหรือการบริหารจัดการที่ไม่เอื้ออำนวย แต่ความล้มเหลวของการศึกษามาจากการที่ผู้นำในหน่วยงานการศึกษายังไม่เข้าใจและขาด

ภาวะผู้นำทางวิชาการ จึงส่งผลต่อประสิทธิภาพของการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของครูและคุณภาพของนักเรียน อีกทั้งนักเรียนในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นคนรุ่นใหม่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ด้วยพลังขับเคลื่อนของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงมีระบบกระบวนการคิดและกระบวนการทางสารสนเทศที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อนหน้าอย่างสิ้นเชิง [8]

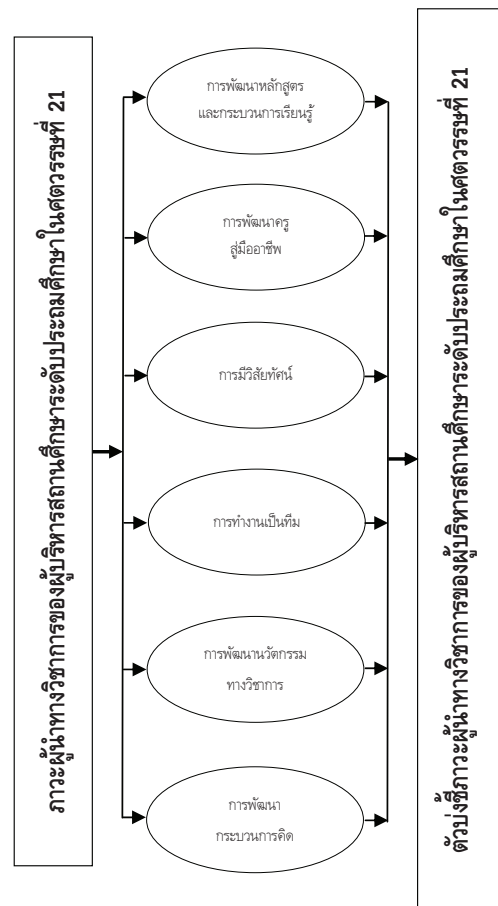
การบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมืออาชีพจึงต้องอาศัยบุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ช่วยกันพัฒนาให้เกิดคุณภาพซึ่งบุคลากรที่สำคัญในสถานศึกษาที่จะนำไปสู่สถานศึกษาแห่งคุณภาพได้ก็คือผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องมีความรู้ทางวิชาการซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาและผลักดันสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ [9, 10] จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ซึ่งเป็นยุคแห่งศตวรรษที่ 21 จะต้องก้าวให้ทันและพร้อมต่อการบริหารจัดการอย่างมืออาชีพที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้อย่างรวดเร็วเช่นนี้ [11] รวมทั้งถ้าโรงเรียนต้องการจะเป็นโรงเรียนที่มีความเป็นเลิศและมีประสิทธิภาพสูง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการตลอดทั้งการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดและเป็นหัวใจของสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจ และรู้จักการประยุกต์ทฤษฎีและหลักการบริหารมาใช้ในการปฏิบัติจริงในสถานศึกษาอย่างมืออาชีพดังที่เรียกว่า “ภาวะผู้นำทางวิชาการ”[12], [13] ดังนั้นจากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้เป็นผู้นำทางวิชาการที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพในยุคศตวรรษที่ 21 นี้ และสามารถพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยมุ่งพัฒนางานวิชาการอย่างมืออาชีพและต่อเนื่องตลอดทั้งพัฒนาครูตลอดและนักเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีการพัฒนาสู่คุณภาพระดับสากล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Content Synthesis) กับภาวะผู้นำทางวิชาการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสังเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Document Synthesis) เพื่อกำหนดองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อพัฒนาองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ซึ่งเลือกด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญไว้ ได้แก่ 1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป ซึ่งบริหารจัดการสถานศึกษาโดยผ่านการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาที่สามระดับ ดีขึ้นไป มีผลงานดีเด่นในระดับชาติ และมีวิทยฐานะผู้อำนวยการเชี่ยวชาญขึ้นไป ซึ่งเป็นที่ประจักษ์และยอมรับโดยทั่วไป จำนวน 3 คน 2) เป็นผู้บริหารการศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีผลงานดีเด่นด้านการบริหารจัดการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเป็นที่ประจักษ์ จำนวน 3 คน และ 3) เป็นนักวิชาการทางการศึกษาที่เป็นอาจารย์สอนในระดับอุดมศึกษาซึ่งมีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ขึ้นไปจำนวน 3 คน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน

1 ฉบับ ได้แก่ “แบบสัมภาษณ์ เรื่องตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” โดยใช้ประกอบการสัมภาษณ์ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ [14] ซึ่งเป็นประเด็นหรือแนวคำถามแบบกว้างๆ โดยนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและพิจารณาในประเด็นสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การสังเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากนั้น กำหนดร่างโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้เชิงทฤษฎีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเชิงลึก จำนวน 9 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสังเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำผลการสัมภาษณ์มาจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) พรรณนาหรือแสดงข้อมูล (Data Displaying) สรุปและตีความประเด็น (Conclusion and Interpretation) [15] ในการสังเคราะห์และสร้างตัวบ่งชี้จากคำสัมภาษณ์สำหรับยืนยันความเหมาะสม เพื่อจัดทำเป็นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการสังเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน ได้แก่ตอนที่ 1 ผลการสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในเชิงทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตอนที่ 2 ผลการพัฒนางค์ประกอบหลักองค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากความคิดของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 31 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ 168 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ (1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ มีจำนวน 6 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้รวม จำนวน 34 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (1) การบริหารหลักสูตร มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (2) การส่งเสริมการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ (3) การส่งเสริมการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ (4) การส่งเสริมกระบวนการทางทักษะชีวิต มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ (5) การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ และ (6) การวัดและประเมินผล มีจำนวน 7 ตัวบ่งชี้ (2) ด้านการพัฒนาคู่มืออาชีพ มีจำนวน 4 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้รวม จำนวน 24 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (1) การพัฒนาสมรรถนะครู มีจำนวน 9 ตัวบ่งชี้ (2) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (3) การสอนงาน มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ และ (4) การสร้างแรงบันดาลใจ มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (3) ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีจำนวน 5 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้รวม จำนวน 20 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (1) การวิเคราะห์องค์กร มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (2) การกำหนดเป้าหมายขององค์กร มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (3) การตัดสินใจมีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ และ

(4) ความรับผิดชอบ มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (4) ด้านการทำงานเป็นทีม มีจำนวน 7 องค์ประกอบย่อย ซึ่งมีตัวบ่งชี้รวม จำนวน 38 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม มีจำนวน 7 ตัวบ่งชี้ (2) การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (3) การสื่อสาร มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (4) การประสานงาน มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (5) การมอบหมายงาน มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (6) การสร้างบรรยากาศการทำงาน มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ และ (7) การเสริมแรง มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (5) ด้านการพัฒนานวัตกรรมทางวิชาการ มีจำนวน 5 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้รวม จำนวน 26 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (1) การผลิตนวัตกรรม มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (2) การใช้เทคโนโลยีทางวิชาการ มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ (3) การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (4) การจัดการความรู้ มีจำนวน 7 ตัวบ่งชี้ และ (5) การพัฒนาตนเอง มีจำนวน 3 ตัวบ่งชี้ และ (6) ด้านการพัฒนาระบบการคิด มีจำนวน 5 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้รวม จำนวน 26 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (1) การคิดสร้างสรรค์ มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ (2) การคิดเชิงวิพากษ์ มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (3) การคิดวิเคราะห์ มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (4) การคิดเชิงระบบ มีจำนวน 7 ตัวบ่งชี้ และ (5) การคิดตั้งคำถาม มีจำนวน 3 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนางค์ประกอบหลัก

องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากความคิดของผู้เชี่ยวชาญ

ผลการพัฒนางค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากความคิดของผู้เชี่ยวชาญ สามารถกำหนดตัวบ่งชี้ภายใต้กรอบองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำทางวิชาการจำนวน 6 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย จำนวน 25 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ จำนวน 125 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ (1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้รวม จำนวน 20 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (1) การบริหารหลักสูตร มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (2) การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ และ (3) การวัดและประเมินผล มีจำนวน 7 ตัวบ่งชี้ (2) ด้านการพัฒนาคู่มือ

อาชีพ มีจำนวน 4 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้รวม จำนวน 22 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (1) การพัฒนา สมรรถนะครู มีจำนวน 7 ตัวบ่งชี้ (2) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (3) การสอนงาน มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ และ (4) การสร้างแรงบันดาลใจ มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีจำนวน 5 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้รวม จำนวน 22 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (1) การวิเคราะห์สถานศึกษา มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ (2) การกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ (3) การรับผิดชอบและ

การตัดสินใจ มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ (4) การบริหารทรัพยากรทางวิชาการ มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ และ (5) การพัฒนาตนเอง มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการทำงานเป็นทีม มีจำนวน 5 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้รวม จำนวน 27 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (2) การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ (3) การสื่อสาร มีจำนวน 7 ตัวบ่งชี้ (4) การสร้างบรรยากาศการทำงานมีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ และ (5) การเสริมแรง มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ 5) ด้านการพัฒนา นวัตกรรมทางวิชาการ มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อยและมีตัวบ่งชี้รวม จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (1) การผลิตนวัตกรรม มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ (2) การใช้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางวิชาการ มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ และ (3) การจัดการความรู้ มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ 6) ด้านการพัฒนากระบวนการคิด มีจำนวน 5 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้รวม จำนวน 19 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (1) การคิดสร้างสรรค์ มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ (2) การคิดเชิงวิพากษ์ มีจำนวน 3 ตัวบ่งชี้ (3) การคิดวิเคราะห์ มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ (4) การคิดเชิงระบบ มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ และ (5) การคิดตั้งคำถาม มีจำนวน 3 ตัวบ่งชี้

สรุปผลและการอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการสังเคราะห์และพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถสรุปผลและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขั้นตอนที่ 1 สามารถสรุปเป็นองค์ประกอบหลัก

6 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 31 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ 168 ตัวบ่งชี้

2. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขั้นตอนที่ 2 สามารถสรุปเป็นองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 25 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ 124 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

2.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย ซึ่งลดลงจากขั้นตอนที่ 1 จำนวน 3 องค์ประกอบย่อย เพราะหลอมองค์ประกอบที่มีลักษณะคล้ายกันมาอยู่ในกลุ่มเดียวกันตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ 1) การบริหารหลักสูตร 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ 3) การวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bernier [16] ที่ได้ศึกษาการออกแบบระบบการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางของหลักสูตร 2) การนำหลักสูตรไปใช้ 3) การจัดทำหลักสูตร 4) การออกแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยตัวเอง 5) การบูรณาการเทคโนโลยีในรายวิชาต่างๆ 6) การบริหารและการส่งเสริมการสอนเชิงวิเคราะห์ และ 7) การวัดและประเมินผล การใช้หลักสูตร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Embry [17] ที่ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนในศตวรรษที่ 21 พบว่า การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนต้อง พัฒนาศักยภาพด้านการสอน บริหารหลักสูตร บริหารจัดการห้องเรียนให้เป็นห้องเรียนแห่งการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการทำงานเป็นทีมโดยเน้นการมีส่วนร่วมและการอภิปรายผล การส่งเสริมกระบวนการทางทักษะชีวิต ส่งเสริมการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ตลอดจนกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2.2 ด้านการพัฒนาคู่มืออาชีพ มีจำนวน 4 องค์ประกอบย่อยซึ่งตรงกับขั้นตอนที่ 1 เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ (1) การพัฒนาสมรรถนะครู (2) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (3) การสอนงาน และ (4)

การสร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hovious [18] ที่ได้ศึกษาการพัฒนาครูโดยใช้สื่อที่เป็นเกมดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 พบว่า ครูมีอาชีพควรที่จะได้รับการสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 โดยสามารถใช้เทคโนโลยีในการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lindsey [19] ที่ได้ศึกษาการเตรียมครูผู้ห้องเรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาความเป็นประชากรดิจิทัล พบว่า การพัฒนาครูผู้มืออาชีพควรมีสมรรถนะดังนี้ 1) การส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ 2) การส่งเสริมให้ครูใช้สื่ออย่างหลากหลาย 3) การสร้างแรงบันดาลใจเพื่อให้ครูเกิดความตระหนักในการจัดการเรียนรู้ และ 4) การสอนงาน

2.3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีจำนวน 5 องค์ประกอบย่อย ซึ่งมากกว่าขั้นตอนที่ 1 จำนวน 1 องค์ประกอบย่อย เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญส่วนมากมองว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ควรมีการบริหารทรัพยากรทางวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สถานศึกษา 2) การกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา 3) การการรับผิดชอบและการตัดสินใจ 4) การบริหารทรัพยากรทางวิชาการ และ 5) การพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rescigno [20] ที่ได้ศึกษาการสร้างเครือข่ายด้วยวิสัยทัศน์ พบว่า องค์ประกอบของการมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา 2) การบริหารทรัพยากรทางวิชาการ 3) การมีความรับผิดชอบ 4) การพัฒนานโยบาย 5) การใช้นวัตกรรมในการบริหาร 6) การวิเคราะห์องค์กร และ 7) การตัดสินใจและสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wawro [21] ที่ได้ศึกษาการมีวิสัยทัศน์และการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาตามนโยบายทางการศึกษาของไอโอว่า พบว่า องค์ประกอบของการมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 1) การตัดสินใจ 2) การสร้างเครือข่าย 3) การวิเคราะห์สถานศึกษา 4) การกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา 5) การรับผิดชอบ และ 6) การพัฒนาตนเอง

2.4 ด้านการทำงานเป็นทีม มีจำนวน 5 องค์ประกอบย่อย ซึ่งลดลงจากขั้นตอนที่ 1 จำนวน 2 องค์ประกอบย่อย เพราะหลอมองค์ประกอบที่มีลักษณะคล้ายกันมาอยู่ในกลุ่มเดียวกันตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม

ร่วม 2) การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ 3) การสื่อสาร 4) การสร้างบรรยากาศการทำงาน และ 5) การเสริมแรงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Winston [22] ที่ได้ศึกษาความสามารถในการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ พบว่า การทำงานเป็นทีมเน้นการสร้างบรรยากาศการทำงาน การประสานงาน การสื่อสาร การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ การเสริมแรง และการมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hixson [23] ที่ได้ศึกษาการพัฒนาและการประเมินการฝึกทักษะการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า องค์ประกอบการทำงานเป็นทีมประกอบด้วย 1) การสื่อสาร 2) การประสานงาน 3) การติดต่อกัน 4) การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ 5) ความร่วมมือ และ 6) การมอบหมายงาน

2.5 ด้านการพัฒนาวัฒนธรรมทางวิชาการ มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย ซึ่งลดลงจากขั้นตอนที่ 1 จำนวน 2 องค์ประกอบย่อย เพราะหลอมองค์ประกอบที่มีลักษณะคล้ายกันมาอยู่ในกลุ่มเดียวกันตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ 1) การผลิตนวัตกรรม 2) การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางวิชาการ และ 3) การจัดการความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสภาการศึกษา [24] ที่ได้ศึกษาการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษาด้วยการจัดการความรู้ พบว่าการจัดการความรู้เป็นบ่อเกิดของนวัตกรรมทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของฐานิตา นพฤทธิ์ [25] ที่ได้ศึกษานวัตกรรมการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนในฝัน พบว่า การพัฒนานวัตกรรมทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นตัวขับเคลื่อนนวัตกรรมการบนพื้นฐานของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการเป็นผู้นำนวัตกรรมในการผลิตและการใช้ การเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตร การเป็นผู้นำในการส่งเสริมนักเรียนใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการบริหาร

2.6 ด้านการพัฒนากระบวนการคิด มีจำนวน 5 องค์ประกอบย่อย ซึ่งตรงกับขั้นตอนที่ 1 เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ 1) การคิดสร้างสรรค์ 2) การคิดเชิงวิพากษ์ 3) การคิดวิเคราะห์ 4) การคิดเชิงระบบ และ 5) การคิดตั้งคำถาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lopez [26]

ที่ได้ศึกษาบทบาทของการพัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบ พบว่า องค์ประกอบของกระบวนการคิดอย่างหนึ่ง คือ การคิดเชิงระบบ การคิดตั้งคำถาม และการลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการคิด และสอดคล้องกับงานแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ [27] ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนากระบวนการคิด มีองค์ประกอบดังนี้ 1) การคิดเชิงสร้างสรรค์ 2) การคิดเชิงวิพากษ์ 3) การคิดเชิงวิเคราะห์ 4) การคิดสังเคราะห์ 5) การคิดเชิงเปรียบเทียบ 6) การคิดเชิงมีโนทัศน์ 7) การคิดเชิงประยุกต์ 8) การคิดเชิงกลยุทธ์ 9) การคิดเชิงบูรณาการ และ 10) การคิดเชิงอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- [1] Northouse, P.G. (2016). **Leadership**. 6th ed. California : Sage publications, Inc.
- [2] Lunenburg, F.C. (2012). **Educational administration**. 6th ed. Cengage learning international offices : Linda Schreiber-ganster.
- [3] VicharnPanich (2014). **Education administration in 21st century**. 6th national seminar of Ph.d (pp.1). Computer center, Loei University.
- [4] Fowler, F.C. (2013). **Policy studies for educational leaders**. 4th ed. Burlington : Pearson education, Inc.
- [5] Kay, K., & Greenhill, V. (2013). **The leader's guide to 21st century education**. Burlington : Pearson education, Inc.
- [6] Owings, W.G., & Kaplan, L.S. (2012). **Leadership and organizational behavior in education**. Burlington: Pearson education, Inc.
- [7] Paitoon Sinlarat. (2014). **For the excellence of Thai education**. Bangkok : DhurakijBundit University.
- [8] Office of the education council (2014). **The report of thesis for the ways to develop Thai education and prepare for 21st century**. Bangkok: Ministry of education.
- [9] Reeves, D.B. (2011). **Finding your leadership focus**. New York : Columbia University.
- [10] Alexander, N.A. (2013). **Policy analysis for educational leaders**. Burlington:Pearson education, Inc.
- [11] WirotSanrattana. (2014). **New paradigm : The case of education in 21st century**. Bangkok : Tipayapisut, Inc.
- [12] Jaranee Kao-ion. (2014). **Instrucional management techniques in schools : The strategies and guidelines for professional principals**. 2nd ed. Songkhla : Yala University.
- [13] Preeyaporn Wongsanutrochn. (2010). **Instructional management**. Bangkok : Research center for vocational Education promotion.
- [14] Suwimol Wongwanich. (2015). **The evaluation research for essential needs**. 3rd ed. Bangkok: Chulalongkorn University.
- [15] Taweesak Nopkesorn. (2006). **Qualitative research methods book 2**. Nakhonratchasima : Chocharoen marketing, Inc.
- [16] Bernier, A.N. (2015). **Designing a systems based curriculum to develop 21st century sustainability literacy and communication skills**. Doctor of philosophy, Prescott College.
- [17] Embry,K.A. (2015). **The transfer of learning process : from online faculty development to the college classroom**. Doctor of philosophy, Capella University.
- [18] Hovious, A.S. (2015). **Digital games for 21st century learning : teacher lebrarians'beliefs and practices**. Doctor of science, University of North Dakota.
- [19] Lindsey, L.A. (2015). **Preparing teacher candidates for 21st century classrooms : a study of digital citizenship**. Doctor of education, Arizona State University.

- [20] Rescigno, R.W. (2015). **A case study of the launch of Delaware's vision network : an initiative of vision 2015**. Doctor of education, Wilmington University.
- [21] Wawro, T. (2015). **Impact of voices, ideas, vision, action exchange for teachers in educational policies of Iowa**. Doctor of education, Walden University.
- [22] Winston, C.L. (2011). **Teamwork and collaborative capacity**. Doctor of education, Royal Roads University.
- [23] Hixson, K. (2013). **Developing and evaluating computer-based teamwork skills training for long-duration spaceflight crews**. Doctor of philosophy, Nova Southeastern University.
- [24] Office of the education council. (2009). **Innovation research and development report for organizational optimization education with knowledge management**. Bangkok : Ministry of education.
- [25] Thanita Nopparit. (2013). **Administrational innovation of information technology and communication in dream schools**. Doctor of education, Silpakorn University.
- [26] Lopez, G. (2014). The role of system thinking development and experiential learning on enterprise transformation. Doctor of philosophy, Johns Hopkins University.
- [27] Kriengsak Chareonwongsak. (2012). **Futuristic thinking**. 5th ed. Bangkok : Success Media, Inc.

